

Radek Rak
**BÁJE
O HADÍM
SRDCI**

Vítěz
ceny Nike
2020

Host

Copyright © 2019 by Radek Rak
Copyright © 2019 by Powergraph
Cover illustration © Patrycja Podkościelny
Cover © Rafał Kosik
Translation © Michala Benešová, 2023
Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2023
(elektronické vydání)
This book has been published with the support
of the © POLAND Translation Program
Vydání bylo podpořeno překladovým
programem © POLAND

BOOK INSTITUTE

© POLAND

ISBN 978-80-275-1753-4 (PDF)
ISBN 978-80-275-1754-1 (ePUB)
ISBN 978-80-275-1755-8 (MobiPocket)

I.

O ČAROVNÉ PÍSNÍ

Říkají, že všechno začalo zvečera.

*Zvečera, zvečera
zní píseň veselá.
Koho píseň odnese,
ten se ztratí v lese.*

„Jaká píseň, dědo?“ ptá se Kuba.

Starý Myszka cosi mumlá bezzubými ústy. Kdo ví, jestli jsou to slova, nebo jen takové obyčejné stařecké brblání. Povož naplněný jílem poskakuje na výmolech. Starý Myszka s Kubou jedou až z Kopalín, protože tam mají nejlepší jíl v celém okolí. Cesta bude ještě dlouhá a po cestě je, jak víme, dobré si zazpívat a vyprávět nejrůznější historky.

*V lese u potoka
zní píseň divoká.
Jménem Syna, Ducha,
moudrý neposlouchá.*

Starý si olízne popraskané rty, mrkne na Kubu. Oči má jasné, vůbec se v nich nezračí sedmdesát prožitých zim a dvě navrch.

„Jak to — jaká?“ ptá se. „Čí by měla bejt? Rusalčina!“

Kuba na ta slova jen pohrdavě smrkne, prvně z pravé dírky, pak z levé. Podruhé si posmrká kařata, protože povoz poskočí na nějakém kameni. Když to starý Myszka vidí, rozchechtá se chraplavým smíchem, až se mu z té radosti pohupuje krocaní vole pod bradou.

„Rusalčina,“ opakuje tiše, jakoby sám pro sebe.

Na světě se stmívá, ale tady, v bukovém lese, už vládne noc. I ptáci usnuli a jen opožděný kos každou chvíli prozpěvuje jednu a tutéž sloku. Divoký bez voní tak, že by z toho jeden přišel o rozum. Protože je to právě takový les — buky, bez a tma.

„Na svatýho Jána vycházejí na palouk, tady, nedaleko. A zpívají a tančí, jen aby chlapy zvábyly. Když zaslechněš jejich volání, okamžitě si zalep uši voskem, abys neslyšel a neposlouchal. Nejlepší bude, když si zazpíváš nějakou zbožnou píseň nebo májovou litanii k Panence Marii, anebo se tisíckrát po sobě pomodli: Pane Ježíši kyrielejson, pomiluj mě hříšníka, až do tebe ty slova vstoupí a stanou se tvojí součástí. Protože když začneš poslouchat, je s tebou ámen. A jestli půjdeš rusalky okukovat, jsi ztracenej tělem i duší. Protože ony tančí jen v košilkách, a jakmile je jednou zahlídneš, už na zemi nenajdeš místo mezi lidma.“

„Jste tak starej, dědo, a v hlavě máte jenom jedno,“ směje se Kuba, ale starý Myszka neodpovídá. Jen se vrátí ke svému popěvku:

*Hej, koho píseň chytne,
v nadšení procitne.
Osud svůj nezvrátí,
z lesa se nevrátí.*

Stromy řídnou, mezi větvemi prosvítá modř noci. Povož drkotá po cestě dolů, k vesnici. Slunce už dávno zmizelo za horami, ale stále jako by svítilo ze země, neb po světě se dosud rozlévá písková záře, pozlácuje střechy chalup i kostela.

Starý Myszka s Kubou míjejí strouhu a vrby, které se nad ní sklánějí. Vrb je dvanáct a starý říká, že jsou to apoštolové Ježíše Pána, a ta poslední, seschlá a prožraná hmyzem, to je Jidáš Iškariotský. Starý Myszka ovšem říká různé věci a člověk by mu neměl všechno věřit.

Než nadobro sjedou do vesnice, Kuba se na povozu ještě postaví. Poslouchá, z lesa se však žádná píseň neozývá. V trávě jen cvrkají cvrčci.

II.

O MĚSÍČNÍM TANCI

Říkají, že Kuba se starým Myszkou sloužili v krčmě Rubina Kohlmana v Kamienici jako šábessgójové.

„Ojemele, ajneklajnemitešmok! Copak tohle je?“ Žid strkal hroudu jílu pod nos tu mladému, tu starému. „To má bejt jí! Jakejpak jí! ptám se vás! Tak to dopadne, když pošlete pro jí! góje. Přivezou bláto a kravince!“

Ani Kuba, ani starý Myszka neodpověděli, a děda si dokonce začal kroutit cigaretu. Věděli, že Rubin si musí zabrbat, je to jeho jediná zábava. A nejvíc si stýskal nad svými šábessgójji.

Šábessgójové dělali doma i v krčmě všechno to, co Židovi příkázání víry nedovolovala, ale i to, co se mu zkrátka dělat nechtělo, během šábessu i jindy. Kuba s Myszkou si nestěžovali, ačkoli mrzutý Rubin byl věčně s něčím nespokojený, rval si plnovous, zlořečil a bral jméno Pána Boha nadarmo.

Rubin byl však slušný člověk, ač Žid. Ani nemohl být jiný, protože když máte starou manželku připoutanou na lůžko, syna rabína a dceru mešugene, tedy bláznivou, nemůžete být zlí. Možná proto říkali Kohlmannovi Kohlkopf, ani to příliš neskrývali, jako by všichni zkoušeli, jestli se nájemce krčmy dokáže skutečně rozčlít. Koneckonců,

vždycky je lepší pracovat u Žida než u pána, protože Žid za práci platí a o neděli dá občas soudeček vodky. Především však Žid nebije. Pán totiž může podle dekretu Jeho Milosti císaře z Vídně obyčejnému člověku za jakékoli provinění vyměřit dvacet a pět ran holí a ženské nebo dítěti stejně tak, nikdo by ale neměl ženské a děti bít holí, nýbrž březovým prutem.

Onoho večera se za oknem rozlila bílá záře, protože měsíc vyšel brzy. V tom bledém světle bylo všechno vidět výrazněji než ve dne. Za dne se totiž tvary rozmývají a rozmazávají, barvy se slévají a stává se, že věci vypadají jako za zaprášenou záclonou nebo jako zahalené kouřem. Naopak za měsíčné noci je všechno ostré, jako vystřižené z papíru, jen barev je méně. Dům, krčma, ohnutý jeřáb na dvorku — černé. A čerstvé jehličí na modřínkách u statku, načechrané a bílé, připomíná spíš sních než jehličí. Takový falešný židovský den.

Kuba už se chystá spát, když ji zahlédne. Jako obvykle šplhá na strmou střechu hospody, podobná lasici nebo noční duši. Vysoko, vysoko, až na sám hřeben s vyřezávanými ozdobami po obou stranách. Chvilku odpočívá.

A pak začíná tančit.

Tančí s rukama nahoře, tím rozechvělým, jakoby cikánským krokem. Hlavou pohazuje nalevo i napravo, napůl ospale, napůl vášnivě, tmavé vlasy se za ní vlní, jako by byly obdařené vlastním hadím životem. Ve světle měsíce je vidět ostře, jako vyřezaná z ebenu. Kuba ví, co je to eben, protože Rubín Kohlmann má krabičku z ebenu, a milostpán na statku má ve své kanceláři dokonce ebenový nábytek. Teď, v noci, je Kohlmannovic Chana černá, ale krásná.

Ve dne už krásná nebude, protože den odhalí vřidky na její mladistvé tváři a příliš velké zuby, křivé a vytrčené ven jako u křivozubé kobyly. Protože Rubinova dcera je ve skutečnosti hubená a ošklivá.

Zatím však vládne noc a ta má své vlastní zákonitosti.

Kuba dívku chvíli pozoruje, ale pak vyklouzne z chalupy. Potichouнку přeběhne přes dvorek, vyleze na střechu kur-níku a odtamtud na římsu v patře krčmy, odkud se dá bez námahy vyšvihnout na šindelovou střechu. Všechno tiše, ti-chounce, bez jediného zvuku, aby dívku nevyplašil, ale také aby nepřitáhl pozornost celé rodiny Kohlmannových, při-pravených ztropit povyk — jako všichni Židi. Starý Myszka totiž nejednou vyprávěl, že lidi tančící za svitu měsíce se nemají budít, aby se v nich duše nepolekala a neutekla pryč. I když Židi prý žádnou duši nemají, Kuba nechce Chanu probudit příliš prudce, protože by se mohla leknout a spad-nout. Za dne, ve slunečním světle, se totiž holka bojí vylézt i na pátou příčku žebříku, o střeše hospody nemluvě.

Chana tančí na hřebenu střechy a rozhazuje maličké lís-tečky, papírky, cedulky. Připomínají velké sněhové vločky. Na každé je nápis, delší či kratší, někdy jen jeden nebo dva znaky. Všechno zapsané židovsky, pozpátku, těmi malými, unavenými písmeny, která vypadají, jako by je chtěl ně-kdo zadupat a rozdrtit. Možná jsou to modlitby. Možná zaklínadla. Možná jedno i druhé, vždyt v Bibli je psáno, že Židi, počínaje samým Abrahámem, se odedávna pokoušeli vymámit z Boha různé věci a podřídit ho své vůli. Pokud by měl někdo znát zaklínadla, jimž by podléhal sám Pán, Bůh, pak jedině oni, nikdo jiný.

Chana tančí a Kuba se k ní po střeše blíží, shrbený jako opice ze země černochoů. Jemně bere do rukou křehká

a chladná dívčina zápěstí. Pár kroků — a už jsou dole. Židovská dívka jde za Kubou poslušně jako štěně, ačkoli dál přebývá v podivných světech ve své hlavě; kdyby ji pustil, začala by znovu tančit. Celá se přitom ke Kubovi tulí, až se mu zvláště svírá srdce.

Dnes je úterý a v úterý v hospodě nikdo nesedí, takže Rubin Kohlmann a jeho dcery chodí spát brzy. Čeledín buší na dveře hospodské kuchyně. Na druhé straně klapne závora, starý Žid vylézá ven a protírá si víčka zalepená spánkem.

„Ajneklajnemitešmok! Chano!“

„Zase tančila na střeše. Líp ji hlídejte, když svítí měsíc.“

„Zoja musela nechat dveře auf. Díky, Kubo. Jsi správněj hoch.“

„Klidnou noc, pane Kohlmanne.“

„I ty spi dobře, Kubo.“

III.

O VRBÁCH A DEŠTI

Říkají, že ve všem měly prsty rusalky.

Možná proto, že Kuba se na ně starého Myszky pořádkem ptal, byl totiž lačný příběhů. Starý se ale jen smál a stěžl z něj šlo vymámit víc, než co už řekl — že se rusalky vydávají tančit po lese někdy mezi svatým Jánem a svatým Petrempavlem, že občas zpívají, a hlavně že jsou nahé. Vyprávět mohl o všem — o pradávnm králi Bodzosovi, kterého pověsili na hoře jménem Maga, i o loupežníku Zapalovi, i o čaroději Morousovi, i o Hadím králi, i o zlých vědmách, které škodí lidem, i o dívce z brambořiště, která žije v bramborové plísni, i o vrbovém dáblu Ločidlovi, který rozbil Měsíc, i o ledasčem jiném, protože příběhů znal Myszka velkou spoustu. Jen o těch rusalkách se mu nějak mluvit nechtělo.

Jednoho dne šel Kuba ke statku v Siedliskách na první senoseč. Neb čeledín je čeledín, a když pán nařizuje, musí jít. Může být bez půdy, může být šábessgój — stejně zůstává majetkem milostpána, jako dobytek nebo ovocné stromy. Takže sice neochotně, ale přesto Kuba šel.

Mezi horami se převalovalo dusno a parno a dole pod nimi ležel vzduch bílý a lepavý jako šťáva z pampeliško-

vých stvolů. Dokonce i mouchy a ovádi zlenivěli, bzučeli jen tak, aby se neřeklo, a snadno se dali zabít rukou. Bylo poledne, ale už od rána panovala výheň a Kuba se celý zpotil, jen co došel k vrbám apoštolům. Do Siedlisek to měl méně než rakouskou míli a nemusel spěchat. Večerní kosení i tak stihne, protože louka se má kosit buď po ránu, nebo navečer. V ranečku příjemně žbluňkala třešňová polévka v kameninovém džbánu; oběd si musel Kuba brát s sebou, protože milostpán byli lakomí a nedávali po práci jíst. Čeledín se podíval před sebe — nikdo. Podíval se za sebe — nikdo. Uzlíček se mu lepil na záda. Kuba hupl do stinné houštiny pod vrbami a hltavě snědl všechno, co s sebou měl.

Kohlmannovic Chana dělala nejlahodnější ovocnou polévku na světě, a k tomu Kubovi přibalila pět bílých housek, výtečných, i když bez kvásku. Při práci se chlap musí najíst a jediný milostpán si mysleli něco jiného.

Možná kvůli tomu plnému břichu, možná kvůli lenivému horku, možná kvůli zelenému stínu vrb, možná kvůli zlomyslným duchům, kteří tyto vrby obývali, ale nejspíš kvůli tomu všemu dohromady zahalil Kubu spánek svým vraním křídlem.

Probudilo ho burácení, hluboké a táhlé, při němž se chvěje zem. Hoch se ospale rozhlédl. Nebe už potemnělo, ale mraky v dálce měly zlý, zelenkavý nádech. Foukalo tak, až se větve kymácely, rachotily a padalo z nich listí. Bílé žíly blesků tepaly do horizontu. Smršť se blížila od severu, a to nebylo dobré, protože bouře z rovin jsou vždycky horší než ty z hor.

Už už se měl Kuba sebrat a běžet zpátky do Kohlmannovy krčmy, když tu mezi větvemi vrb zablýhl dívčinu.

Ležela na břiše na ohnuté větvi, jednou rukou si podpírala bradu a bezostyšně ukusovala poslední Kubovu housku. Všechno v dívce bylo jako voda, bezbarvé až hrůza. I vlasy, i oči, i volná, průsvitná spodnička. Líně komíhala nohama a hleděla na Kubu napůl zvědavě, napůl posměšně, a z blížící se bouřky si vůbec nic nedělala.

„Kdo jsi?“ zeptal se hoch, protože si dívku z žádné vesnice nepamatoval.

Ale ona neodpověděla, jen okousala housku kolem dokola, jako jablko.

A tehdy se spustil lijavec. V jednu chvíli nekapalo o nic silněji, než když kněz chodí s kropáčem, ale v další už se z nebe vylily celé šedivé řeky. Jakub se schoulil u vrby, hlavu schoval mezi ramena, zatímco dívka s chichotem seskočila ze stromu a utekla do deště. Vlasy i spodnička se jí lepily na tělo a Kubovi vyschlo v krku jako po příliš silném čaji. Stál a mokl a mokl a mokl, protože vrby neposkytovaly takřka žádnou ochranu, a když zmokl tak, že už to víc nešlo, krok za krokem se odšoural k hospodě.

Než tam došel, déšť polevil a nakonec ustal úplně. Vzduch voněl tichem a mokrou zemí.

IV.

O OHNI, KTERÝ NEHŘEJE

Říkají, že taková dívka neexistovala a existovat nemohla, ale Kuba tomu nikdy neuvěřil.

Druhý den rychle sfoukl všechnu práci, kterou u Kohlmannna měl, vpozdvečer vyklouzl z krčmy a běžel k vrbám-apoštoľům. Cestou natrhal v sadu u fary do košíku červený rybíz, od sluníčka velký a sladký.

Dívka tam byla. Čekala a stejně jako včera ležela na břiše na vrbové větvi. Ledaby se hrála s květem fialy; omotávala si ho kolem prstů, vkládala do vlasů, vyndávala, okusovala okvětní lístky, obracela ho v rukou. Kuba se k ní pomalu přiblížil, jako se přistupuje ke splašenému koni, ona se však vůbec plašit nemínila. Jen na něj hleděla s jakýmsi zvířecím zájmem. Jako šílená.

„Jak se jmenuješ?“ zeptal se, aniž počítal, že mu odpoví.

Dívka lhostejně zmuchlala květ v dlaních a zahodila ho.

„Fialka,“ pronesla. Měla hluboký a chraplavý, pěkný hlas. Kuba nevěděl, jestli to měla být odpověď na jeho otázku, ale s jinou beztak nemohl počítat.

„Já jsem Kuba. Přinesl jsem rybíz,“ řekl a natáhl k ní košíček. Lačně popadla velký hrozen a celý si ho strčila

do pusy. A pak ještě jeden, a ještě. Stopky plivala na zem, pomačkané a sežvýkané.

Kuba se posadil vedle na sukovitý kořen vrby a jedl rybíz normálně, jako člověk, stopku po stopce. Každou chvíli pokukoval po Fialce a po tváři se mu rozlévaly ruměnce, protože dívka na sobě měla opět jen košilku, vypadala jako zahalená, ale všechno bylo vidět. Hoch sice nebyl ošklivý, ale nějak mu před dívkami chyběla odvaha, takže se často chichotaly a posmívaly se mu. Teď však byl tady, kousek od Fialky, dostatečně blízko, aby se mohl opájet vůní dívčího potu.

„Pojď sem ke mně,“ sebral nakonec odvahu, ale dívka k němu jen natáhla ruku s lemem špíny za nehty.

„Dej mi ještě.“

Dal.

„Slezeš dolů?“

Fialka se chraplavě rozesmála, seskočila ze stromu jako kočka a utekla kamsi na louku. Kuba vyběhl za ní, ale už ji nenašel. Jako by se rozplynula ve zlatobýlu a mácích a ve zlatavém večerním světle.

V noci se dlouho převaloval z boku na bok. Spánek přicházel a odcházel, hrál si s Kubou a pohazoval jím jako vlna rozhoupanou loďkou na jezeře. Hochovi byla zima a celý se třásl, i když byl červen a člověk mohl klidně spát nahý. Přikryl se až po uši peřinou vycpanou žitnou řezankou, přes ni přetáhl dvě deky a teprve potom se trochu zahřál.

Nejvíc ho však hrála vzpomínka na Fialku. Přisunul se ke zdi, jako by pro ni chtěl udělat místo na slamníku, a představoval si, že dívka leží těsně vedle něj. Tam dole ztvrdl, bál se však na sebe sáhnout, protože starý Myszka měl lehký spánek a pokaždé ho při tom přistihl. Fialka se

mu ale sama drala před oči a celé chlapcovo tělo pulzovalo žárem. Kuba zkoušel myslet na nejošklivější babu, jakou znal — na starou Kohlmannovou, rozkydlou a bílou jako těsto na pirohy. Příliš to nepomáhalo.

Ráno vstal duchem nepřítomný. Ruce a nohy měl slabé, jako by ani nebyly z masa a kostí, nýbrž ze slaměných věchtů. Navíc ho něco tlačilo na prsou a sípal jako starý dědek.

„Radši jdi pokosit tu louku,“ radil mu starý Myszka. „Nemine tě to. Když nepůjdeš, tak se milostpán rozzlobí a nařídí, aby ti zmalovali záda. Sluníčko tě cestou zahřeje a vyžene nemoc, něco na tebe asi leze.“

„Kašlu na milostpána,“ zavrčel Kuba, ale šel.

Brzy pochopil, že ani tento den z kosení nic nebude. Slunce slabost z údů nevyhnalo, jen Kubu dráždilo a chlad v prsou seděl dál. Hoch měl pocit, že na hrudi nosí kus ledu. Šel ve stínu — mrzl. Šel na slunci — třestila mu hlava. Doutnal v něm jediný oheň, který ale nezahřívá, jen podněcoval horečku. Ten oheň se nazýval Fialka.

Na panskou louku proto ani tentokrát nedošel. Hned za vrbami-apoštoly se ukryl v divokém sadu. Fialka mu nedávala spát. Stáhl si spodky a zadíval se na sebe. Byl velký, tvrdý a pěkný.

Ve vzduchu bzučeli cvrčci, ale možná spíš Kubovi bzučelo v hlavě, anebo to byl jen sen, protože v polední hodině se po polích potulují nejrůznější přeludy. Možná se mu zdálo, že to není on, kdo si ho bere do ruky, ale Fialka; že dívka stojí hned za ním, že ho objímá a Kuba cítí její mladé a krásné tělo, které se k němu tiskne, ňadra, břicho, všechno. Že ho dívka téměř spaluje, protože kůže žen žhne víc než ta mužská. Jako by měli oba horečku, ano. A Fialčin dech na krku je jako dýchnutí země prozářené sluncem,

protože právě tak Fialka voní, trochu po potu a trochu po zemi. Právě tehdy, znepokojivě rychle, se celý svět nahrne do toho maličkého bodu na konci těla — horečka i slunce i louka plná bzučícího hmyzu, všechno, co existuje, začíná prudce kypět a vybuchuje vlnou husté, vazké rozkoše.

Možná se Kubovi jen zdálo, že když mu před očima ještě pořád tančily fialové mžitky, slízla si Fialka z prstů jeho rosu a zmizela v trávě, jako by tam nikdy nebyla.

Možná se mu to zdálo, ale možná taky ne.